

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (δεύτερο τμήμα)
της 10ης Ιανουαρίου 2006*

Στην υπόθεση C-222/04,

με αντικείμενο αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 234 ΕΚ, που υπέβαλε το la Corte suprema di cassazione (Ιταλία) με απόφαση της 23ης Μαρτίου 2004, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 28 Μαΐου 2004, στο πλαίσιο της δίκης μεταξύ

Ministero dell'Economia e delle Finanze

κατά

Cassa di Risparmio di Firenze SpA,

Fondazione Cassa di Risparmio di San Miniato,

Cassa di Risparmio di San Miniato SpA,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ιταλική.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (δεύτερο τμήμα),

συγκείμενο από τους C. W. A. Timmermans, πρόεδρο τμήματος, C. Gulmann (εισηγητή), R. Schintgen, R. Silva de Lapuerta και Γ. Αρέστη, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: F. G. Jacobs
γραμματέας: M. Ferreira, κύρια υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 7ης Ιουλίου 2005,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- η Cassa di Risparmio di Firenze SpA, εκπροσωπούμενη από τους P. Russo και G. Morbidelli, avvocati,
- το Fondazione Cassa di Risparmio di San Miniato και η Cassa di Risparmio di San Miniato SpA, εκπροσωπούμενα από τους A. Rossi και G. Roberti, avvocati,
- η Ιταλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον I. M. Braguglia, επικουρούμενο από τον P. Gentili, avvocato dello Stato,

— η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τους R. Lyal και V. Di Bucci,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 27ης Οκτωβρίου 2005,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- ¹ Η αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία των άρθρων 12 ΕΚ, 43 ΕΚ επ., 56 ΕΚ επ., 87 ΕΚ και 88 ΕΚ, καθώς και το κύρος της αποφάσεως 2003/146/ΕΚ της Επιτροπής της 22ας Αυγούστου 2002, για τα φορολογικά μέτρα για τα τραπεζικά ιδρύματα τα οποία εφάρμοσε η Ιταλία (ΕΕ 2003, L 55, σ. 56).
- ² Η αίτηση υποβλήθηκε στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ, αφενός, της Cassa di Risparmio di Firenze SpA (στο εξής: Cassa di Risparmio di Firenze), του Fondazione Cassa di Risparmio di San Miniato και της Cassa di Risparmio di San Miniato SpA (στο εξής: Cassa di Risparmio di San Miniato), με έδρα την Ιταλία, και, αφετέρου, του Ministero dell'Economia e delle Finanze (ιταλικού Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών) επί της αιτήσεως που υπέβαλε το Fondazione Cassa di Risparmio di San Miniato να απαλλαγούν τα μερίσματα του οικονομικού έτους 1998 από την παρακράτηση φόρου επί των μερισμάτων.

I — Το εθνικό νομικό πλαίσιο

- 3 Στην Ιταλία, τα μερίσματα που διανέμουν οι ανώνυμες εταιρίες υπόκεινται σε παρακράτηση έναντι οφειλομένου φόρου, κατ' εφαρμογή του άρθρου 1 του νόμου 1745, της 29ης Δεκεμβρίου 1962, περί επιβολής παρακρατήσεως ή προκαταβολής φόρου επί των διανεμομένων μερισμάτων και περί τροποποιήσεως των διατάξεων για την υποχρεωτική ονομαστικοποίηση των μετοχών (*GURI* αριθ. 5, της 7ης Ιανουαρίου 1963, σ. 61), όπως τροποποιήθηκε με το νομοθετικό διάταγμα 22, της 21ης Φεβρουαρίου 1967, περί νέων διατάξεων όσον αφορά την παρακράτηση ή την προκαταβολή φόρου επί των διανεμομένων από τις εταιρίες μερισμάτων (*GURI* αριθ. 47, της 22ας Φεβρουαρίου 1967, σ. 1012), το οποίο κατέστη, κατόπιν τροποποιήσεων, ο νόμος 209, της 21ης Απριλίου 1967 (*GURI* αριθ. 101, της 22ας Απριλίου 1967, σ. 2099) (στο εξής: νόμος 1745/62).
- 4 Με το άρθρο 10 του νόμου 1745/62, τα μερίσματα που εισπράττουν μη υποκείμενες σε φόρο εταιριών ενώσεις προσώπων ή ιδρύματα, καθόσον δεν υπάγονται στο πεδίο εφαρμογής του φόρου αυτού, καθώς και τα μερίσματα που εισπράττουν οι υποκείμενοι σε φόρο που φορολογούνται βάσει ισολογισμού, αλλά απαλλάσσονται από τον φόρο εταιριών, υπόκεινται στην κατά το άρθρο 1 του νόμου παρακράτηση φόρου σε ποσοστό 30 % και όχι σε προκαταβολή φόρου.
- 5 Με το άρθρο 10 bis του νόμου 1745/62, απαλλάσσονται από την παρακράτηση του άρθρου 10 τα μερίσματα που εισπράττουν νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου και τα μη υποκείμενα σε φόρο εταιριών ιδρύματα των οποίων οι σκοποί αφορούν φιλανθρωπία, εκπαίδευση, διδασκαλία, μελέτες και επιστημονική έρευνα.
- 6 Με το άρθρο 6 του προεδρικού διατάγματος 601, της 29ης Σεπτεμβρίου 1973, περί φορολογικών πλεονεκτημάτων (συμπληρωματικό τεύχος *GURI* αριθ. 268, της 16ης Οκτωβρίου 1973, σ. 3, στο εξής: διάταγμα 601/73), προβλέπεται η κατά 50 % μείωση

του φόρου εταιριών υπέρ οργανισμών και ιδρυμάτων κοινωνικής αρωγής, εταιριών αμοιβαίας συνδρομής, νοσηλευτικών οργανισμών, οργανισμών αρωγής και φιλανθρωπίας, εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και μη κερδοσκοπικών ιδρυμάτων μελετών και ερευνών γενικού συμφέροντος, ιδρυμάτων και ενώσεων με ιστορικό, φιλολογικό, ερευνητικό ή επιστημονικό χαρακτήρα που εξυπηρετούν αποκλειστικά πολιτιστικούς σκοπούς, καθώς και οργανισμών με σκοπούς που σύμφωνα με τον νόμο εξομοιώνονται προς φιλανθρωπικούς και εκπαιδευτικούς σκοπούς.

- 7 Η διαδικασία ιδιωτικοποίησης του δημοσίου τραπεζικού συστήματος στην Ιταλία ξεκίνησε με τον νόμο 218, της 30ής Ιουλίου 1990, περί αναδιαρθρώσεως και ενισχύσεως της παρουσίας των πιστωτικών ιδρυμάτων δημοσίου δικαίου (*GURI* αριθ. 182, της 6ης Αυγούστου 1990, σ. 8, στο εξής: νόμος 218/90), και το νομοθετικό διάταγμα 356, της 20ής Νοεμβρίου 1990, περί αναδιαρθρώσεως και κανονιστικών ρυθμίσεων για τραπεζικούς ομίλους (συμπληρωματικό τεύχος *GURI* αριθ. 282, της 3ης Δεκεμβρίου 1990, σ. 5, στο εξής: διάταγμα 356/90).
- 8 Με το άρθρο 1 του διατάγματος 356/90, επιτράπηκε ειδικότερα στα δημόσια πιστωτικά ιδρύματα, περιλαμβανομένων των ταμειωτηρίων, να εισφέρουν τον τραπεζικό κλάδο τους σε ανώνυμες εταιρίες που τα ίδια ιδρύουν. Το εισφέρουν νομικό πρόσωπο, το οποίο καλείται στην πράξη τραπεζικό ίδρυμα (στο εξής: τραπεζικό ίδρυμα), καθίσταται ο μοναδικός μέτοχος της εταιρίας αυτής (στο εξής: τραπεζική εταιρία), σκοπός της οποίας είναι η άσκηση της τραπεζικής δραστηριότητας που προηγουμένως ασκούσε το δημόσιο τραπεζικό ίδρυμα.
- 9 Το άρθρο 11 του ίδιου διατάγματος προβλέπει ότι τα τραπεζικά ιδρύματα που διέπονται από το διάταγμα αυτό, καθώς και από τα καταστατικά τους, διαθέτουν πλήρη δικαιοπρακτική ικανότητα, από απόψεως τόσο δημοσίου όσο και ιδιωτικού δικαίου, και υπόκεινται στις κανονιστικές διατάξεις περί διορισμού διοικητικών και ελεγκτικών οργάνων.

- 10 Με το άρθρο 12 διευκρινίζεται ότι τα τραπεζικά ιδρύματα των οποίων τα κεφάλαια δεν σχηματίζονται από εισφορές των μελών τους πρέπει να επιδιώκουν σκοπούς δημοσίου ενδιαφέροντος, κυρίως στους τομείς της επιστημονικής έρευνας, της εκπαίδευσης, της τέχνης και της υγείας, επιδιώκοντας παράλληλα και τους αρχικούς σκοπούς της αρωγής και προστασίας των μη προνομιούχων κοινωνικών ομάδων.
- 11 Με το ίδιο άρθρο προβλέπεται ακόμη, μεταξύ άλλων, ότι τα τραπεζικά ιδρύματα:
- μπορούν να ασκούν όλες τις χρηματοοικονομικές, εμπορικές και σχετικές με ακίνητα και στοιχεία του ενεργητικού πράξεις που είναι απαραίτητες για την εκπλήρωση των σκοπών αυτών·
 - διαχειρίζονται τη συμμετοχή τους στην τραπεζική εταιρία, καθόσον παραμένει στην κατοχή τους·
 - εντούτοις, δεν μπορούν να ασκούν ευθέως τραπεζική δραστηριότητα ούτε να κατέχουν πλειοψηφικές συμμετοχές στο κεφάλαιο τραπεζικών ή χρηματοοικονομικών επιχειρήσεων εκτός της τραπεζικής εταιρίας·
 - αντιθέτως, τους επιτρέπεται να αποκτούν ή να μεταβιβάζουν μειοψηφικές συμμετοχές σε άλλες τραπεζικές ή χρηματοοικονομικές επιχειρήσεις;
 - κατά το μεταβατικό στάδιο, η λειτουργική συνέχεια μεταξύ τραπεζικού ιδρύματος και τραπεζικής εταιρίας διασφαλίζεται με διατάξεις οι οποίες

προβλέπουν ότι τα μέλη της διαχειριστικής επιτροπής ή του αντίστοιχου οργάνου του τραπεζικού ιδρύματος διορίζονται στο διοικητικό συμβούλιο, τα δε μέλη του ελεγκτικού οργάνου διορίζονται στο συμβούλιο εποπτείας της τραπεζικής εταιρίας·

- τα τραπεζικά ιδρύματα οφείλουν να καταθέτουν προκαθορισμένο μέρος των προερχομένων από τις συμμετοχές σε τραπεζικές εταιρίες εσόδων σε αποθεματικό προοριζόμενο για συμμετοχή σε αυξήσεις μετοχικού κεφαλαίου των εταιριών αυτών·
- το αποθεματικό αυτό μπορεί να επενδύεται σε τίτλους εταιριών στις οποίες συμμετέχουν τα τραπεζικά ιδρύματα ή σε τίτλους που εκδίδονται από το Δημόσιο ή με την εγγύηση του Δημοσίου·
- επιτρέπεται οι τραπεζικές εταιρίες να αναδέχονται υποχρεώσεις των τραπεζικών ιδρυμάτων ή να παρέχουν υπέρ τους εγγυήσεις εντός συγκεκριμένων ορίων.

¹² Δυνάμει του άρθρου 13 του διατάγματος 356/90:

- η διάθεση μετοχών στο κοινό πρέπει να γίνεται μέσω δημόσιας προσφοράς·
- η πώληση εισηγμένων μετοχών μέσω της χρηματιστηριακής αγοράς επιτρέπεται χωρίς περιορισμούς μέχρι το γενικό όριο του ενός τοις εκατό του κεφαλαίου της τραπεζικής εταιρίας·

- για την πώληση με οποιαδήποτε άλλη διαδικασία απαιτείται προηγούμενη έγκριση του Υπουργείου Οικονομικών·
 - όταν το τραπεζικό ίδρυμα, λόγω πωλήσεως μετοχών ή λόγω άλλης πράξεως, απολλύει, έστω προσωρινά, τον έλεγχο της πλειοψηφίας των μετοχών που έχουν δικαίωμα ψήφου σε γενική συνέλευση της θυγατρικής τράπεζας, η εν λόγω πράξη πρέπει να εγκριθεί με διάταγμα του Υπουργού Οικονομικών·
 - το τραπεζικό ίδρυμα που εκχωρεί την πλειοψηφική συμμετοχή δύναται, μετά προηγούμενη έγκριση του Υπουργείου Οικονομικών, να αποκτήσει πλειοψηφική συμμετοχή σε άλλη τραπεζική εταιρία.
- ¹³ Κατά το άρθρο 14 του διατάγματος 356/90, τα τραπεζικά ιδρύματα εποπτεύονται από το Υπουργείο Οικονομικών, στο οποίο υποβάλλουν κατ' έτος τον προϋπολογισμό και τον απολογισμό τους.
- ¹⁴ Δυνάμει της ίδιας διατάξεως:
- τα τραπεζικά ιδρύματα οφείλουν, ακόμη, να υποβάλλουν στο Υπουργείο Οικονομικών και στην κεντρική τράπεζα της Ιταλίας τα πληροφοριακά στοιχεία, έστω και προσωρινά, που τους ζητούνται·
 - το Υπουργείο Οικονομικών μπορεί να διατάζει ελέγχους.

- 15 Με το άρθρο 1, παράγραφος 7 bis, του νομοθετικού διατάγματος 332, της 31ης Μαΐου 1994, περί της επιταχύνσεως των διαδικασιών πωλήσεως των μεριδίων που διατηρούν το κράτος και οι δημόσιοι οργανισμοί στις μετοχικές εταιρίες (*GURI* αριθ. 126, της 1ης Ιουνίου 1994, σ. 38), το οποίο κατέστη, κατόπιν τροποποιήσεων, ο νόμος 474, της 30ής Ιουλίου 1994 (*GURI* αριθ. 177, της 30ής Ιουλίου 1994, σ. 5), καταργήθηκαν οι διατάξεις του άρθρου 13 του διατάγματος 356/90, που παρατίθενται στη σκέψη 12 της παρούσας αποφάσεως, δυνάμει των οποίων απαιτείται σύμφωνη γνώμη του Υπουργού Οικονομικών, αφενός, για κάθε πράξη που έχει ως συνέπεια την απώλεια του ελέγχου επί τραπεζικής εταιρίας εκ μέρους τραπεζικού ιδρύματος και, αφετέρου, την απόκτηση πλειοψηφικής συμμετοχής σε άλλη τραπεζική εταιρία.
- 16 Το καθεστώς που καθιερώθηκε με τον νόμο 218/90 και το διάταγμα 356/90 τροποποιήθηκε με τον νόμο 461, της 23ης Δεκεμβρίου 1998, περί εξουσιοδότησεως της Κυβερνήσεως προς μεταρρύθμιση των αστικών και φορολογικών διατάξεων που διέπουν τους οργανισμούς του άρθρου 11, παράγραφος 1, του νομοθετικού διατάγματος 356, της 20ής Νοεμβρίου 1990, καθώς και προς μεταρρύθμιση του φορολογικού καθεστώτος στο οποίο υπόκειται η αναδιάρθρωση του τραπεζικού κλάδου (*GURI* αριθ. 4, της 7ης Ιανουαρίου 1999, σ. 4, στο εξής: νόμος 461/98) και με το νομοθετικό διάταγμα 153, της 17ης Μαΐου 1999, για τις αστικές και φορολογικές διατάξεις που διέπουν τους οργανισμούς του άρθρου 11, παράγραφος 1, του νομοθετικού διατάγματος 356, της 20ής Νοεμβρίου 1990, καθώς και το φορολογικό καθεστώς στο οποίο υπόκειται η αναδιάρθρωση του τραπεζικού κλάδου, σύμφωνα με το άρθρο 1 του νόμου 461, της 23ης Δεκεμβρίου 1998 (*GURI* αριθ. 125, της 31ης Μαΐου 1999, σ. 4· στο εξής: διάταγμα 153/99).
- 17 Με το άρθρο 30 του διατάγματος 153/99 καταργήθηκαν, μεταξύ άλλων, τα άρθρα 11, 12, 13 και 14 του διατάγματος 356/90.
- 18 Με το άρθρο 1 του διατάγματος 153/99, όπου χρησιμοποιείται η καθιερωμένη στην πράξη ονομασία, διευκρινίζεται ότι ως «ίδρυμα» νοείται το νομικό πρόσωπο που εισφέρει την τραπεζική επιχείρηση κατά την έννοια του διατάγματος 356/90.

19 Το άρθρο 2, παράγραφος 1, του διατάγματος 153/99 ορίζει ότι:

- τα τραπεζικά ιδρύματα είναι μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου, με πλήρη καταστατική και διοικητική αυτοτέλεια·
- επιδιώκουν αποκλειστικά σκοπούς σχετικούς με την κοινωνική ωφέλεια και την προώθηση της οικονομικής αναπτύξεως, σύμφωνα με το καταστατικό τους.

20 Επιπλέον, κατά το άρθρο 3, τα τραπεζικά ιδρύματα:

- μπορούν να επιδιώκουν τους σκοπούς τους με όλα τα συμβατά προς τη νομική τους φύση μέσα, όπως ορίζει το άρθρο 2·
- οφείλουν να τηρούν τις αρχές της χρηστής διαχείρισεως·
- επιτρέπεται να ελέγχουν μόνον επιχειρήσεις οι οποίες άμεσα συμβάλλουν στην εκπλήρωση των καταστατικών σκοπών τους και να δραστηριοποιούνται αποκλειστικά σε συναφείς τομείς·
- δεν μπορούν να ασκούν τραπεζικές δραστηριότητες·

- δεν επιτρέπεται να προβαίνουν, έμμεσα ή άμεσα, σε οποιασδήποτε μορφής χρηματοδότηση, εισφορά ή επιχορήγηση υπέρ κερδοσκοπικού χαρακτήρα οργανισμών ή επιχειρήσεων, οποιασδήποτε μορφής, εξαιρουμένων των επιχειρήσεων ειδικού σκοπού και κοινωνικού χαρακτήρα συλλόγων.

- 21 Οι τομείς που κατά το άρθρο 1 του διατάγματος 153/99, ως είχε αρχικώς, ορίζονται ως «συναφείς» είναι: η επιστημονική έρευνα, η παιδεία, η τέχνη, η προστασία και η προώθηση της πολιτιστικής κληρονομιάς και των πολιτιστικών δραστηριοτήτων, η προστασία των περιβαλλοντικών πόρων, η υγεία και η ενίσχυση των μη προνομιούχων κοινωνικών κατηγοριών.
- 22 Μετά την τροποποίηση της διατάξεως αυτής με το άρθρο 11 του νόμου 448 της 28ης Δεκεμβρίου 2001, περί ετήσιου και πολυετούς κρατικού προϋπολογισμού (νόμος περί δημοσίων οικονομικών του 2002) (συμπληρωματικό τεύχος *GURI* αριθ. 301, της 29ης Δεκεμβρίου 2001, σ. 1, στο εξής: νόμος 448/01), ως συναφείς ορίζονται οι εξής τομείς: οικογενειακές και συναφείς αξίες· εκπαίδευση και μετεκπαίδευση των νέων· εκπαίδευση, διδασκαλία και μετεκπαίδευση, περιλαμβανομένων των σχολικών εκδόσεων· εθελοντισμός, φιλανθρωπία και ευεργεσίες· θρησκευτική και πνευματική ανάπτυξη· βοήθεια στους ηλικιωμένους· ανθρώπινα δικαιώματα· πρόληψη της εγκληματικότητας και δημόσια ασφάλεια· ασφάλεια τροφίμων και υψηλής ποιότητας γεωργική παραγωγή· τοπική ανάπτυξη και κατασκευή εργατικών κατοικιών σε τοπικό επίπεδο· προστασία του καταναλωτή· πολιτική προστασία· δημόσια υγεία, προληπτική και θεραπευτική ιατρική· αθλητισμός· πρόληψη και θεραπεία της εξαρτήσεως από ναρκωτικές ουσίες· πνευματική και ψυχική υγεία· επιστημονική και τεχνολογική έρευνα, προστασία του περιβάλλοντος· τέχνη, πολιτιστικές δραστηριότητες και αγαθά.
- 23 Σύμφωνα με την αρχική διατύπωση του άρθρου 4, παράγραφος 3, του διατάγματος 153/99, απαγορεύεται στα μέλη του οργάνου διοικήσεως του τραπεζικού ιδρύματος να μετέχουν στο διοικητικό συμβούλιο της τραπεζικής εταιρίας.

24 Ως είχε αρχικώς με τον νόμο 350, της 24ης Δεκεμβρίου 2003, περί ετήσιου και πολυετούς κρατικού προϋπολογισμού (νόμος περί δημοσίων οικονομικών του 2004) (συμπληρωματικό τεύχος *GURI* αριθ. 299, της 27ης Δεκεμβρίου 2003, σ. 1), η ίδια διάταξη όριζε:

— τα πρόσωπα που κατέχουν διοικητικές, διευθυντικές ή εποπτικές θέσεις σε τραπεζικό ίδρυμα απαγορεύεται να κατέχουν διοικητικές, διευθυντικές ή εποπτικές θέσεις σε τραπεζική εταιρία ή σε εταιρίες που ελέγχονται από αυτήν ή στις οποίες αυτές κατέχουν ποσοστό συμμετοχής

— τα πρόσωπα που ασκούν καθήκοντα σχετικά με τον καθορισμό της στρατηγικής (orientation) σε τραπεζικό ίδρυμα απαγορεύεται να κατέχουν διοικητικές, διευθυντικές ή εποπτικές θέσεις σε τραπεζική εταιρία.

25 Το άρθρο 5, παράγραφος 1, του διατάγματος 153/99, ως είχε αρχικώς, προέβλεπε ότι τα περιουσιακά στοιχεία ενός τραπεζικού ιδρύματος πρέπει να υπηρετούν αποκλειστικά τους καταστατικούς σκοπούς του και ότι, κατά τη διαχείριση των εν λόγω περιουσιακών στοιχείων, τα τραπεζικά ιδρύματα πρέπει να τηρούν ορισμένα κριτήρια για τον περιορισμό της διακινδύνευσης προς προστασία της αξίας των στοιχείων αυτών και προς διασφάλιση ικανοποιητικής αποδόσεως. Αργότερα, με το άρθρο 11 του νόμου 448/01, προβλέφθηκε επιπλέον ότι η διαχείριση των περιουσιακών στοιχείων πρέπει να συνάδει προς τους μη κερδοσκοπικούς σκοπούς του τραπεζικού ιδρύματος και να γίνεται σύμφωνα με την αρχή της διαφάνειας και τα χρηστά ήθη.

26 Το άρθρο 6, παράγραφος 1, προβλέπει ότι τα τραπεζικά ιδρύματα μπορούν να κατέχουν πλειοψηφικές συμμετοχές μόνο σε επιχειρήσεις και εταιρίες που ως αποκλειστικό σκοπό έχουν τη διοίκηση των επιχειρήσεων ειδικού σκοπού.

27 Όσον αφορά τη συμμετοχή σε τραπεζικές εταιρίες, το άρθρο 25, παράγραφοι 1 και 2, ως είχε αρχικώς, όριζε ότι:

— η πλειοψηφική συμμετοχή στις εταιρίες αυτές πρέπει να πωληθεί εντός τεσσάρων το πολύ ετών από την έναρξη ισχύος του διατάγματος ·

— αν το ποσοστό συμμετοχής δεν πωληθεί εντός της προθεσμίας αυτής, μπορεί να διατηρηθεί το πολύ επί δύο ακόμη έτη·

— οι πλειοψηφικές συμμετοχές σε άλλες εταιρίες, εκτός των τραπεζικών εταιριών και των επιχειρήσεων ειδικού σκοπού, έπρεπε να μεταβιβαστούν εντός της τασσόμενης από την εποπτική αρχή προθεσμίας και, σε κάθε περίπτωση, πριν την παρέλευση της ως άνω τετραετίας.

28 Εν συνεχεία, οι διατάξεις αυτές τροποποιήθηκαν με το άρθρο 11 του νόμου 448/01, καθώς και με το άρθρο 4 του νομοθετικού διατάγματος 143, της 24ης Ιουνίου 2003 (*GURI* αριθ. 144, της 24ης Ιουνίου 2003), το οποίο κατέστη, κατόπιν τροποποιήσεων, νόμος 212, της 1ης Αυγούστου 2003 (συμπληρωματικό τεύχος *GURI* αριθ. 185, της 11ης Αυγούστου 2003) (στο εξής: νομοθετικό διάταγμα 143/03):

— η αρχική τετραετία αντικαταστάθηκε από την καταληκτική ημερομηνία της 31ης Δεκεμβρίου 2005·

- επιτράπηκε η ανάθεση της διαχείρισεως των συμμετοχών σε τραπεζικές εταιρίες σε εταιρίες διαχείρισεως αποταμιεύσεων, οι οποίες επιλέγονται κατόπιν διαγωνισμού και αναλαμβάνουν να διαχειρίζονται τις συμμετοχές των τραπεζικών ιδρυμάτων επ' ονόματί τους με επαγγελματισμό και ανεξαρτησία, ενώ τα τραπεζικά ιδρύματα διατηρούν σε ορισμένες περιπτώσεις τη δυνατότητα να δίνουν οδηγίες ενόψει εκτάκτων γενικών συνελεύσεων, η δε πώληση των συμμετοχών αυτών πρέπει να πραγματοποιηθεί, σε κάθε περίπτωση, στο τέλος του τρίτου έτους μετά την 31η Δεκεμβρίου 2005·
- ο Υπουργός Οικονομίας και Οικονομικών, καθώς και η κεντρική τράπεζα της Ιταλίας ασκούν τις εξουσίες που τους ανατίθενται από τις ισχύουσες διατάξεις στον τραπεζικό και πιστωτικό τομέα·
- οι πλειοψηφικές συμμετοχές σε άλλες εταιρίες, εκτός των τραπεζικών εταιριών, εξαιρουμένων αυτών σε επιχειρήσεις ειδικού σκοπού, πρέπει να πωληθούν εντός της τασσόμενης από την εποπτική αρχή προθεσμίας και, σε κάθε περίπτωση, πριν τις 31 Δεκεμβρίου 2005.

²⁹ Το άρθρο 25, παράγραφος 3, του διατάγματος 153/99, ως είχε αρχικώς, που δεν τροποποιήθηκε με τον νόμο 448/01, προβλέπει ότι, όταν τα τραπεζικά ιδρύματα εξακολουθούν να διατηρούν τις πλειοψηφικές συμμετοχές και μετά την παρέλευση της προς τούτο προθεσμίας, η εποπτική αρχή προβαίνει στην πώλησή τους κατά το μέτρο που είναι αναγκαίο για την άρση του ελέγχου.

³⁰ Από φορολογικής απόψεως, το άρθρο 12, παράγραφος 1, του διατάγματος 153/99 ορίζει ότι τα τραπεζικά ιδρύματα που έχουν προσαρμόσει το καταστατικό τους στις διατάξεις του θεωρούνται μη εμπορικού χαρακτήρα νομικά πρόσωπα, ακόμη και αν επιδιώκουν τους καταστατικούς σκοπούς τους μέσω επιχειρήσεων ειδικού σκοπού.

31 Κατά τον χρόνο εκδόσεως της αποφάσεως περί παραπομπής, το άρθρο 12, παράγραφος 2, όριζε ότι:

- το φορολογικό καθεστώς που θεσπίστηκε με το άρθρο 6 του διατάγματος 601/73 επεκτείνεται στα τραπεζικά ιδρύματα που προσαρμόσαν το καταστατικό τους στις διατάξεις του διατάγματος 153/99 και δραστηριοποιούνται στους συναφείς τομείς·
- το ίδιο καθεστώς ίσχυε μέχρι την προσαρμογή των καταστατικών στο διάταγμα 153/99, για τα μη εμπορικού χαρακτήρα τραπεζικά ιδρύματα που επιδιώκουν κατά κύριο λόγο σκοπούς δημοσίου συμφέροντος και κοινωνικής ωφέλειας στους τομείς που απαριθμούνται στο άρθρο 12 του διατάγματος 356/90, όπως αυτό εν συνεχεία τροποποιήθηκε.

32 Το άρθρο 12, παράγραφος 3, του διατάγματος 153/99, όπως τροποποιήθηκε με το νομοθετικό διάταγμα 143/03, ορίζει ότι τα τραπεζικά ιδρύματα έχουν εμπορικό χαρακτήρα και δεν δικαιούνται τις παρεχόμενες φορολογικές απαλλαγές, εφόσον εξακολουθούν να διατηρούν, μετά τις 31 Δεκεμβρίου 2005, πλειοψηφική συμμετοχή σε τραπεζική εταιρία.

II — Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

33 Το Fondazione Cassa di Risparmio di San Miniato ζήτησε από την ιταλική φορολογική αρχή, βάσει του άρθρου 10 bis του νόμου 1745/62, απαλλαγή από την παρακράτηση επί των μερισμάτων που εισέπραξε το φορολογικό έτος 1998 από τις συμμετοχές του στην Cassa di Risparmio di San Miniato, καθώς και στην εταιρία Casse Toscane SpA, την οποίαν ελέγχει η Cassa di Risparmio di Firenze.

- 34 Η αίτηση απορρίφθηκε από τη φορολογική αρχή της Τοσκάνης με το αιτιολογικό ότι η εκ μέρους τραπεζικού ιδρύματος διαχείριση της συμμετοχής του σε θυγατρική τράπεζα συνιστά εμπορική δραστηριότητα μη συμβατή προς την απαλλαγή του άρθρου 10 bis του νόμου 1745/62.
- 35 Το Fondazione Cassa de Risparmio di San Miniato, καθώς και οι Cassa di Risparmio di Firenze και Cassa de Risparmio di San Miniato προσέβαλαν την απορριπτική απόφαση ενώπιον της Commissione tributaria provinciale di Firenze.
- 36 Η προσφυγή τους απορρίφθηκε.
- 37 Οι τρεις προσφεύγουσες προσέβαλαν την απόφαση της Commissione tributaria provinciale di Firenze ενώπιον της Commissione tributaria regionale di Firenze, η οποία δέχθηκε την προσφυγή τους.
- 38 Κατά το αιτούν δικαστήριο, η Commissione tributaria regionale di Firenze έκρινε ότι η Fondazione Cassa di Risparmio di San Miniato, ως εκ του γεγονότος ότι επιδιώκει σκοπούς γενικού συμφέροντος ή κοινωνικής ωφέλειας στους συγκεκριμένους τομείς, δικαιούται την κατά το ήμισυ μείωση του φόρου επί του εισοδήματος των νομικών προσώπων, κατά το οριζόμενο στο άρθρο 6 του διατάγματος 601/73 και ότι με τη μείωση αυτή παρέχεται επίσης και απαλλαγή από την παρακράτηση του άρθρου 10 bis του νόμου 1745/62, ανεξαρτήτως του αν το τραπεζικό ίδρυμα ασκεί, έστω και μόνο δευτερευόντως, επιχειρηματική δραστηριότητα.
- 39 Επιπλέον, κατά το αιτούν δικαστήριο, η Commissione tributaria regionale di Firenze αναφέρθηκε συναφώς στο νέο καθεστώς που θεσπίστηκε με τον νόμο 461/98 και το διάταγμα 153/99, διότι προβλέπει ρητώς την εφαρμογή του επίμαχου φορολογικού πλεονεκτήματος στα τραπεζικά ιδρύματα.

- 40 Έκρινε ότι στην υπόθεση που τέθηκε ενώπιόν της δεν αποδείχθηκε ότι η επιχειρηματική δραστηριότητα υπερέχει των σκοπών κοινωνικής ωφέλειας.
- 41 Το Ministero dell'Economia e delle Finanze άσκησε αναίρεση κατά της εκδοθείσας αποφάσεως.
- 42 Επικαλείται, ειδικότερα, παράβαση των άρθρων 10 bis του νόμου 1745/62, 6 του διατάγματος 601/73 και 14 εισαγωγικών διατάξεων του ιταλικού αστικού κώδικα, δυνάμει των οποίων οι νομοθετικές διατάξεις που εισάγουν εξαιρέσεις από γενικούς κανόνες ή άλλες νομοθετικές διατάξεις δεν εφαρμόζονται πέραν των περιπτώσεων και περιστάσεων ως προς τις οποίες θεσπίστηκαν.
- 43 Με την απόφαση περί παραπομπής, το Corte suprema di cassazione παρατηρεί ότι για την επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης βάσει της εθνικής νομοθεσίας πρέπει να ληφθεί υπόψη το ζήτημα της συμβατότητας προς το κοινοτικό δίκαιο του φορολογικού συστήματος που ισχύει για τα τραπεζικά ιδρύματα, ιδίως προς τα άρθρα 12 ΕΚ, 43 ΕΚ επ., 56 ΕΚ επ., καθώς και 87 ΕΚ και 88 ΕΚ. Τονίζει ότι, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, οι εθνικές αρχές υποχρεούνται να εφαρμόζουν αυτεπαγγέλτως τους κοινοτικούς κανόνες δικαίου, μη εφαρμόζοντας, εφόσον είναι αναγκαίο, τους αντίθετους εθνικούς κανόνες.
- 44 Όσον αφορά τα άρθρα 87 ΕΚ και 88 ΕΚ, υποστηρίζει ότι, εφόσον τα επίμαχα στην κύρια δίκη φορολογικά μέτρα πρέπει να θεωρηθούν κρατικές ενισχύσεις υπέρ ορισμένων επιχειρήσεων ή ορισμένων κλάδων παραγωγής, δεν μπορούν να εφαρμοστούν χωρίς προηγούμενη απόφαση της Επιτροπής επί της συμβατότητάς τους με την κοινή αγορά. Μέχρι την έκδοση τέτοιας αποφάσεως, τα εθνικά δικαστήρια πρέπει να αρνούνται την εφαρμογή τους δυνάμει του αμέσου αποτελέσματος του άρθρου 88, παράγραφος 3, ΕΚ.

- 45 Συναφώς, το αιτούν δικαστήριο διαπιστώνει ότι με την απόφαση 2003/146 εξετάστηκαν τα φορολογικά μέτρα του άρθρου 12, παράγραφος 2, του διατάγματος 153/99 υπό το πρίσμα των άρθρων 87 ΕΚ και 88 ΕΚ.
- 46 Κατά την απόφαση αυτή, τα εξετασθέντα μέτρα, υπέρ των τραπεζικών ιδρυμάτων που δεν ασκούν ευθέως δραστηριότητα στους τομείς που απαριθμούνται στο άρθρο 1 του εν λόγω διατάγματος, όπως τροποποιήθηκε με τον νόμο 448/01, δεν συνιστούν κρατική ενίσχυση κατά την έννοια του άρθρου 87, παράγραφος 1, ΕΚ, διότι δεν απευθύνονται σε «επιχειρήσεις» κατά την έννοια της τελευταίας αυτής διατάξεως.
- 47 Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι διατυπώθηκαν ενώπιόν του διαφορετικές απόψεις ως προς το αν τα τραπεζικά ιδρύματα έχουν εμπορικό χαρακτήρα.
- 48 Η ιταλική φορολογική αρχή υποστηρίζει ότι τα τραπεζικά ιδρύματα έχουν εμπορικό χαρακτήρα και, ως εκ τούτου, υπάγονται στο κανονικό φορολογικό καθεστώς.
- 49 Η Ιταλική Κυβέρνηση, κατά τη διαδικασία που κατέληξε στην έκδοση της αποφάσεως 2003/146, υποστήριξε ότι τα τραπεζικά ιδρύματα δεν θεωρούνται «επιχειρήσεις» κατά την έννοια των κανόνων ανταγωνισμού.
- 50 Ούτε η νομολογία του αιτούντος δικαστηρίου είναι σταθερή. Με ορισμένες αποφάσεις κρίθηκε ότι τα τραπεζικά ιδρύματα δεν έχουν εμπορικό χαρακτήρα, λόγω του ότι η διαχείριση των συμμετοχών σε τραπεζικές επιχειρήσεις, καθώς και η διαχείριση των συμμετοχών που μπορούν να αποκτούν τα ιδρύματα σε άλλες επιχειρήσεις, πέραν από την τραπεζική εταιρία, αποτελούν μόνο μέσο αποκτήσεως των αναγκαίων οικονομικών μέσων για την επίτευξη των κοινωνικών και πολιτιστικών σκοπών του ιδρύματος. Άλλες αποφάσεις καταλήγουν σε αντίθετη

κρίση, με το σκεπτικό ότι το κοινωνικό και πολιτιστικό έργο δεν δικαιολογεί το καθεστώς της φορολογικής απαλλαγής, διότι τα εν λόγω ιδρύματα μπορούν να δραστηριοποιούνται στον τραπεζικό τομέα και σε άλλες αγορές ανταγωνιστικά προς άλλες επιχειρήσεις.

- 51 Το αιτούν δικαστήριο τονίζει ότι το με το άρθρο 12, παράγραφος 2, του διατάγματος 153/99 η εφαρμογή του καθεστώτος του άρθρου 6 του διατάγματος 601/73 ρητώς επεκτείνεται, μέχρι την προσαρμογή των καταστατικών τους στο διάταγμα 153/99, στα τραπεζικά ιδρύματα που δεν έχουν εμπορικό χαρακτήρα και επιδιώκουν κυρίως σκοπούς δημοσίου συμφέροντος και κοινωνικής ωφέλειας.
- 52 Το αιτούν δικαστήριο προσθέτει ότι, σύμφωνα με μέρος της εθνικής νομολογίας, το άρθρο 12, παράγραφος 2, του διατάγματος 153/99 έχει ερμηνευτικό απλώς χαρακτήρα και, ως εκ τούτου, το εν λόγω φορολογικό καθεστώς ετύγχανε εφαρμογής και κατά τα φορολογικά έτη πριν την έναρξη ισχύος του διατάγματος 153/99.
- 53 Φρονεί, ως εκ τούτου, ότι επιβάλλεται να εξεταστεί το κύρος της απόφασεως 2003/146. Συναφώς, αν κριθεί ότι τα τραπεζικά ιδρύματα αποτελούν, εκ φύσεως, επιχειρήσεις, η εν λόγω απόφαση στερείται κύρους.
- 54 Ωστόσο, κατά το αιτούν δικαστήριο, το γεγονός ότι ο νόμος επιβάλλει σε ορισμένα πρόσωπα, που έχουν συσταθεί ειδικά προς τούτο, την υποχρέωση να κατέχουν την πλειοψηφία των μετοχών μεγάλου ποσοστού τραπεζικών επιχειρήσεων και, παράλληλα, να διατηρούν τη θέση τους αυτή για σημαντικό χρονικό διάστημα και τους επιτρέπει να χρησιμοποιούν τα έσοδα από τη μεταβίβαση των συμμετοχών αυτών για την απόκτηση και τη διαχείριση σημαντικών συμμετοχών στο κεφάλαιο άλλων επιχειρήσεων, με σκοπό την επίτευξη διαφόρων σκοπών, μεταξύ των οποίων καταλέγεται η οικονομική ανάπτυξη του συστήματος, δημιουργεί μια οικονομική δραστηριότητα της οποίας το αποτέλεσμα συνίσταται στην πραγματοποίηση εσόδων, έστω και αν τα έσοδα αυτά δεν μπορούν να διανεμούνται και πρέπει να χρησιμοποιούνται κυρίως για την επίτευξη μη κερδοσκοπικών σκοπών.

- 55 Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι, στο τέλος της χρήσεως 1995-1996, η περιουσία των τραπεζικών ιδρυμάτων ανερχόταν σε 50 000 δισεκατομμύρια ιταλικές λίρες και ότι στις 31 Δεκεμβρίου 2002 η λογιστικώς καταγεγραμμένη περιουσία τους ανερχόταν σε 37 δισεκατομμύρια ευρώ, χωρίς να συνυπολογίζονται οι υπεραξίες από τις συμμετοχές, οι οποίες συνήθως καταχωρίζονται με την ιστορική αξία τους.
- 56 Το αιτούν δικαστήριο τονίζει ότι η άσκηση μη κερδοσκοπικών δραστηριοτήτων δεν εξαλείφει το χαρακτηριστικό στοιχείο του συστήματος, δηλαδή το ότι αποστολή των τραπεζικών ιδρυμάτων, τόσο από οργανικής όσο και από λειτουργικής απόψεως, είναι η ιδιοκτησία και διαχείριση μεγάλου αριθμού τραπεζικών επιχειρήσεων, επί των οποίων ασκούν ελεγκτικές εξουσίες, μεταξύ των οποίων είναι ο διορισμός και η ανάκληση των μελών του διοικητικού συμβουλίου.
- 57 Δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι η λειτουργία αυτή δεν εμπίπτει στους κανόνες του ανταγωνισμού. Αποτελεί σημαντικό τμήμα του δημόσιου τραπεζικού συστήματος και, σύμφωνα με τις αρχές του κοινοτικού δικαίου, συνιστά πάντοτε άσκηση επιχειρηματικής δραστηριότητας. Αποτελεί αναμφισβήτητα παράγοντα πιθανής διαταράξεως της αγοράς και του εμπορίου μεταξύ των κρατών μελών, ιδίως αν ληφθεί υπόψη ότι τα τραπεζικά ιδρύματα μπορούν να αποκτήσουν συμμετοχές ακόμα και σε άλλες επιχειρήσεις, μεταξύ των οποίων οι τραπεζικές.
- 58 Επομένως, τα ιδρύματα ουσιαστικά συμβιώνουν, από νομική και οικονομική άποψη, με το δημόσιο τραπεζικό σύστημα και, ως εκ τούτου, δεν είναι ανεξάρτητα από το σύστημα αυτό και την οικεία αγορά.
- 59 Εξάλλου, το αιτούν δικαστήριο θέτει το ερώτημα κατά πόσον το επίδικο στην κύρια δίκη φορολογικό σύστημα παραβιάζει την αρχή της απαγορεύσεως των διακρίσεων, που καθιερώνει το άρθρο 12 ΕΚ, και παράλληλα τις αρχές της ελευθερίας εγκαταστάσεως και ελεύθερης κυκλοφορίας κεφαλαίων, που καθιερώνουν αντιστοίχως τα άρθρα 43 ΕΚ και 56 ΕΚ.

- 60 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Corte Suprema di Cassazione αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

- «1. Θεωρείται ότι υπόκεινται στους κοινοτικούς κανόνες περί ανταγωνισμού ορισμένα πρόσωπα (τα λεγόμενα τραπεζικά ιδρύματα) τα οποία δημιουργήθηκαν βάσει του νόμου [218/90] και του [διατάγματος 356/90], όπως τροποποιήθηκαν μεταγενέστερα, προκειμένου να έχουν στην κυριότητά τους πλειοψηφικές συμμετοχές στο κεφάλαιο εταιριών που ασκούν τραπεζικές δραστηριότητες, να διαχειρίζονται τις συμμετοχές αυτές, οι οποίες καλύπτουν το μεγαλύτερο μέρος των φορέων που δραστηριοποιούνται στην αγορά, και να καρπώνονται τα κέρδη των επιχειρήσεων που ελέγχουν, ακόμη και αν στα πρόσωπα αυτά έχει ανατεθεί έργο κοινωνικής ωφέλειας; Ομοίως, συνιστά άσκηση επιχειρηματικής δραστηριότητας, με συνέπεια να εφαρμόζεται το κοινοτικό δίκαιο περί ανταγωνισμού, η δυνατότητα που παρέχεται, με το [διάταγμα 153/99], στα νομικά αυτά πρόσωπα να χρησιμοποιούν τα έσοδα από τη μεταβίβαση των εν λόγω συμμετοχών για την αγορά και διαχείριση σημαντικού ύψους συμμετοχών στο κεφάλαιο άλλων επιχειρήσεων, ακόμη και τραπεζικών, ή ακόμη και πλειοψηφικών συμμετοχών στο κεφάλαιο μη τραπεζικών επιχειρήσεων, προς επίτευξη διαφόρων σκοπών, μεταξύ των οποίων η οικονομική ανάπτυξη του συστήματος;
2. Εμπíπτουν, επομένως, τα νομικά αυτά πρόσωπα —σύμφωνα με τη ρύθμιση που περιέχεται στο [νόμο 218/90] και στο [διάταγμα 356/90], όπως τροποποιήθηκαν μεταγενέστερα, και σύμφωνα με τη μεταρρύθμιση που εισήγαγαν ο [νόμος 461/98] και το [διάταγμα 153/99]— στην κοινοτική ρύθμιση περί κρατικών ενισχύσεων (άρθρα 87 και 88 ΕΚ), σε σχέση με το ευνοϊκό υπέρ τους φορολογικό καθεστώς;
3. Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο προηγούμενο ερώτημα, αποτελεί κρατική ενίσχυση κατά την έννοια του άρθρου 87 ΕΚ το υπό κρίση ευνοϊκό καθεστώς της άμεσης φορολογίας των διανεμομένων μερισμάτων;

4. Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο δεύτερο ερώτημα, είναι έγκυρη η [απόφαση 2003/146], με την οποία έγινε δεκτό ότι η ρύθμιση περί κρατικών ενισχύσεων δεν έχει εφαρμογή στα ιδρύματα τραπεζικής προελεύσεως, αν η απόφαση αυτή εξεταστεί από την άποψη της νομιμότητας και από την άποψη της ελλείψεως αιτιολογίας [...];

5. Ανεξάρτητα από το αν έχει εφαρμογή η ρύθμιση περί κρατικών ενισχύσεων, αποτελεί η καθιέρωση ευνοϊκότερου φορολογικού καθεστώτος για τα κέρδη που διανέμουν οι —αποκλειστικά εθνικές— θυγατρικές τράπεζες και εισπράττουν τα ιδρύματα που τις ελέγχουν ή για τα κέρδη των επιχειρήσεων στο κεφάλαιο των οποίων τα ιδρύματα απέκτησαν συμμετοχή χρησιμοποιώντας τα έσοδά τους από τη μεταβίβαση συμμετοχών σε θυγατρικές τράπεζες διάκριση υπέρ των εν λόγω επιχειρήσεων έναντι των λοιπών επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην αγορά και, ταυτόχρονα, παραβίαση των αρχών της ελεύθερης εγκαταστάσεως και της ελεύθερης κυκλοφορίας κεφαλαίων, σε συσχετισμό με τα άρθρα 12, 43 επ. και 56 επ. ΕΚ;»

III — Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

A — Επί του παραδεκτού των προδικαστικών ερωτημάτων

1. Επί του παραδεκτού του πρώτου, του δεύτερου και του τρίτου ερωτήματος

α) Παρατηρήσεις που υποβλήθηκαν στο Δικαστήριο

- ⁶¹ Οι καθόν της κύριας δίκης φρονούν ότι τα τρία πρώτα ερωτήματα είναι απαράδεκτα για τους εξής λόγους:

- αντιθέτως προς ό,τι υποστηρίζει το αιτούν δικαστήριο, η απαλλαγή του άρθρου 10 bis του νόμου 1745/62 αφορά προκαταβολή και όχι παρακράτηση φόρου·
- τα υποβληθέντα ερωτήματα παρουσιάζουν ενδιαφέρον μόνο στο πλαίσιο της εθνικής νομοθεσίας, ενδιαφέρον το οποίο συνίσταται στο να διαπιστωθεί αν, στο πλαίσιο των γενικών κανόνων του άρθρου 10 bis του νόμου 1745/62, τα τραπεζικά ιδρύματα απολαύουν της απαλλαγής που θεσπίζει η διάταξη αυτή.

⁶² Η Ιταλική Κυβέρνηση και η Επιτροπή δεν αμφισβητούν το παραδεκτό των τριών πρώτων ερωτημάτων.

β) Εκτίμηση του Δικαστηρίου

⁶³ Κατά πάγια νομολογία, το Δικαστήριο δεν έχει αρμοδιότητα, βάσει του άρθρου 234 ΕΚ, να αποφανθεί με προδικαστική απόφαση επί της ερμηνείας κανόνων του εσωτερικού δικαίου (αποφάσεις της 19ης Μαρτίου 1964, 75/63, Unger, Συλλογή τόμος 1954-1964, σ. 1069, και της 26ης Σεπτεμβρίου 1996, C-341/94, Allain, Συλλογή 1996, σ. I-4631, σκέψη 11). Η αρμοδιότητα του Δικαστηρίου περιορίζεται στην εξέταση των διατάξεων του κοινοτικού δικαίου και μόνον (διάταξη της 21ης Δεκεμβρίου 1995, C-307/95, Max Mara, Συλλογή 1995, σ. I-5083, σκέψη 5). Η εκτίμηση του περιεχομένου των εθνικών διατάξεων και του τρόπου με τον οποίο αυτές πρέπει να εφαρμοστούν απόκειται στο εθνικό δικαστήριο (απόφαση της 7ης Δεκεμβρίου 1995, C-45/94, Cámara de Comercio, Industria y Navegación de Ceuta, Συλλογή 1995, σ. I-4385, σκέψη 26).

⁶⁴ Επομένως, στο πλαίσιο της κύριας δίκης, απόκειται στο αιτούν δικαστήριο να αποφανθεί αν η απαλλαγή του άρθρου 10 bis του νόμου 1745/62 αφορά προκαταβολή και όχι παρακράτηση φόρου.

- 65 Στο εθνικό δικαστήριο απόκειται επίσης να διαπιστώσει αν το καθού τραπεζικό ίδρυμα δικαιούται τέτοια απαλλαγή κατά το επίμαχο οικονομικό έτος, είτε βάσει της συνδυασμένης εφαρμογής του εν λόγω άρθρου 10 bis του νόμου 1745/92 και του άρθρου 6 του διατάγματος 601/73 είτε, ενδεχομένως, λόγω αναδρομικής εφαρμογής του άρθρου 12, παράγραφος 2, του διατάγματος 153/99.
- 66 Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, το αιτούν δικαστήριο θα πρέπει να επιλύσει το ζήτημα αν το αντίστοιχο φορολογικό πλεονέκτημα συνιστά κρατική ενίσχυση κατά την έννοια του άρθρου 87, παράγραφος 1, ΕΚ. Πράγματι, αν συμβαίνει αυτό, το εν λόγω φορολογικό πλεονέκτημα δεν μπορεί να ισχύσει, σύμφωνα με το άρθρο 88, παράγραφος 3, ΕΚ, αν προηγουμένως δεν κοινοποιηθεί στην Επιτροπή.
- 67 Το ζήτημα που ενδεχομένως καλείται να επιλύσει το αιτούν δικαστήριο είναι ζήτημα κοινοτικού δικαίου.
- 68 Υπό τις συνθήκες αυτές, τα τρία πρώτα προδικαστικά ερωτήματα είναι παραδεκτά, κατά το μέτρο που αφορούν το ζήτημα αυτό.

2. Επί του παραδεκτού του τέταρτου ερωτήματος

α) Παρατηρήσεις που υποβλήθηκαν στο Δικαστήριο

- 69 Οι καθών της κύριας δίκης υποστηρίζουν ότι το τέταρτο προδικαστικό ερώτημα, σχετικά με το κύρος της αποφάσεως 2003/146, δεν είναι παραδεκτό, διότι η απόφαση αυτή κατέστη απρόσβλητη ως προς την Ιταλική Δημοκρατία, η οποία, καίτοι είχε τη δυνατότητα, εντούτοις δεν άσκησε προσφυγή ακυρώσεως βάσει του άρθρου 230 ΕΚ (απόφαση της 9ης Μαρτίου 1994, C-188/92, TWD Textilwerke Deggendorf, Συλλογή 1994, σ. I-833).

70 Κατά την Ιταλική Κυβέρνηση, το τέταρτο ερώτημα είναι αλυσιτελές, διότι η απόφαση 2003/146 αφορούσε το καθεστώς των τραπεζικών ιδρυμάτων, όπως αυτό τροποποιήθηκε με το διάταγμα 153/99.

71 Η Επιτροπή συμμερίζεται την άποψη ότι το εν λόγω ερώτημα είναι απαράδεκτο, με το επιχείρημα ότι η κύρια δίκη αφορά την προ του 1998 κατάσταση, ενώ η απόφαση 2003/146 εξετάζει τις φορολογικές απαλλαγές που χορηγήθηκαν στα τραπεζικά ιδρύματα με το διάταγμα 153/99, απαλλαγές οι οποίες, επιπλέον, αντιστοιχούν σε φορολογικά πλεονεκτήματα διαφορετικά από την απαλλαγή του άρθρου 10 bis του νόμου 1745/62.

β) Εκτίμηση του Δικαστηρίου

72 Το ερώτημα σχετικά με το κύρος της αποφάσεως 2003/146 δεν τέθηκε στο πλαίσιο αιτήματος ενός υποκειμένου δικαίου, το οποίο, καίτοι είχε τη δυνατότητα να ασκήσει προσφυγή ακυρώσεως κατά της αποφάσεως αυτής, δεν το έπραξε εντός της προθεσμίας του άρθρου 230 ΕΚ.

73 Τέθηκε αυτεπαγγέλτως από το αιτούν δικαστήριο.

74 Κατά συνέπεια, το ερώτημα δεν μπορεί να απορριφθεί ως απαράδεκτο βάσει της προπαρατεθείσας αποφάσεως TWD Textilwerke Deggendorf.

75 Ωστόσο, πρέπει να υπομνηστεί ότι, κατά πάγια νομολογία, το Δικαστήριο μπορεί να μην απαντήσει σε προδικαστικό ερώτημα όταν προδήλως προκύπτει ότι η εκτίμηση του κύρους ενός κοινοτικού κανόνα που ζητεί το εθνικό δικαστήριο δεν

έχει καμία σχέση με το υποστατό ή το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης (απόφαση της 21ης Μαρτίου 2002, C-451/99, Cura Anlagen, Συλλογή 2002, σ. I-3193, σκέψη 16).

- 76 Με την απόφαση 2003/146 εξετάζεται μεταξύ άλλων, υπό το πρίσμα των άρθρων 87 ΕΚ επ., το άρθρο 12, παράγραφος 2, του διατάγματος 153/99, όσον αφορά την κατά το ήμισυ μείωση του φόρου που θεσπίζει το άρθρο 6 του διατάγματος 601/73.
- 77 Η μείωση αυτή συνιστά φορολογικό πλεονέκτημα διαφορετικό από την απαλλαγή του άρθρου 10 bis του νόμου 1745/62.
- 78 Με την αιτιολογική σκέψη 61 και με το άρθρο 1 της αποφάσεως 2003/146, η Επιτροπή έκρινε ότι το μέτρο που θεσπίζει το άρθρο 12, παράγραφος 2, του διατάγματος 153/99 δεν αποτελεί κρατική ενίσχυση υπέρ των τραπεζικών ιδρυμάτων που δεν ασκούν άμεσα δραστηριότητα στους τομείς που περιλαμβάνονται στο άρθρο 1 του εν λόγω διατάγματος, όπως τροποποιήθηκε από τον νόμο 448/2001 (βλ. σκέψη 22 της παρούσας αποφάσεως).
- 79 Απόκειται στο αιτούν δικαστήριο να αποφανθεί, κατά την εθνική νομοθεσία, αν το άρθρο 12, παράγραφος 2, του διατάγματος 153/99 επηρεάζει την εφαρμογή του άρθρου 10 bis του νόμου 1745/62 (βλ. σκέψη 65 της παρούσας αποφάσεως), όσον αφορά το επίμαχο στην κύρια δίκη οικονομικό έτος 1998.
- 80 Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, το αιτούν δικαστήριο καλείται να αποφανθεί αν το επίδικο φορολογικό πλεονέκτημα συνιστά κρατική ενίσχυση κατά την έννοια του άρθρου 87, παράγραφος 1, ΕΚ.

- 81 Σε περίπτωση αρνητικής απαντήσεως, θα πρέπει να προβεί στην ίδια εκτίμηση, αν κρίνει ότι το άρθρο 10 bis του νόμου 1745/62 είναι επωφελές για την καθή της κύριας δίκης, εφόσον εφαρμόζεται μόνο σε συνδυασμό με το άρθρο 6 του διατάγματος 601/73.
- 82 Εντούτοις, σε κάθε περίπτωση, η εκτίμησή του δεν επηρεάζεται από την απόφαση 2003/146.
- 83 Πράγματι, το συμπέρασμα της Επιτροπής ότι το μέτρο του άρθρου 12, παράγραφος 2, του διατάγματος 153/99 δεν συνιστά κρατική ενίσχυση στηρίζεται στη διαπίστωση ότι τα τραπεζικά ιδρύματα δεν αποτελούν επιχειρήσεις κατά την έννοια του άρθρου 87, παράγραφος 1, ΕΚ.
- 84 Εντούτοις, η διαπίστωση αυτή είναι απόρροια της αναλύσεως, από την Επιτροπή, του νέου καθεστώτος των τραπεζικών ιδρυμάτων, το οποίο θεσπίστηκε με τον νόμο 461/98, το διάταγμα 153/99 και τον νόμο 448/01, καθεστώς το οποίο τέθηκε σε εφαρμογή μετά το επίμαχο στο πλαίσιο της κύριας δίκης οικονομικό έτος 1998.
- 85 Όπως προκύπτει από το παρατιθέμενο στις σκέψεις 7 έως 32 της παρούσας αποφάσεως εθνικό νομικό πλαίσιο, το νέο αυτό καθεστώς διαφέρει σημαντικά σε σχέση με το προϋφιστάμενο καθεστώς, εξαιρουμένου δε του άρθρου 12, παράγραφος 2, του διατάγματος 153/99, ουδείς εκ των ενδιαφερομένων υποστηρίζει ότι έχει αναδρομική εφαρμογή.
- 86 Επομένως, από νομικής απόψεως, η εκτίμηση της Επιτροπής επί του ενδεχομένου χαρακτηρισμού των τραπεζικών ιδρυμάτων ως επιχειρήσεων αφορά διαφορετικό καθεστώς από εκείνο που ίσχυε κατά το επίμαχο στο πλαίσιο της κύριας δίκης οικονομικό έτος.

- 87 Συναφώς, με την αιτιολογική σκέψη 43 της αποφάσεως 2003/146, η Επιτροπή επισημαίνει ως σημαντικά στοιχεία ότι:
- όσον αφορά τον έλεγχο εμπορικών επιχειρήσεων από τραπεζικά ιδρύματα, το διάταγμα 153/99 εισάγει «ειδικές ρήτρες διασφαλίσεως», οι οποίες αναλύονται στις αιτιολογικές σκέψεις 36 έως 39 της ίδιας αποφάσεως·
 - με τον νόμο 448/01 ενισχύεται ο διαχωρισμός μεταξύ των ιδρυμάτων και των χρηματοπιστωτικών οργανισμών, πράγμα που συμβάλλει στην εξάλειψη των αμφιβολιών που είχαν συναφώς εκφραστεί με την απόφαση κινήσεως της διαδικασίας.
- 88 Περαιτέρω, από πλευράς πραγματικών περιστατικών, όσον αφορά το ενδεχόμενο τα τραπεζικά ιδρύματα να ασκούν άμεσα οικονομική δραστηριότητα στους προβλεπομένους από τις εφαρμοστέες διατάξεις τομείς, η Επιτροπή έλαβε υπόψη της πραγματική κατάσταση μεταγενέστερη του οικονομικού έτους 1998, όπως η κατάσταση αυτή περιγράφεται στο έγγραφο των ιταλικών αρχών της 16ης Ιανουαρίου 2001.
- 89 Με την αιτιολογική σκέψη 51 της αποφάσεώς της, η Επιτροπή παρατηρεί ότι, με το έγγραφο αυτό, οι ιταλικές αρχές ανέφεραν ότι, «μέχρι στιγμής», κανένα από τα τραπεζικά ιδρύματα δεν έχει χρησιμοποιήσει την εκ του νόμου δυνατότητα να ασκήσει άμεσα οικονομική δραστηριότητα στους τομείς αυτούς και, με την αιτιολογική σκέψη 54 της ίδιας αποφάσεως, τονίζει ότι τα στοιχεία αυτά την οδήγησαν «να αναθεωρήσει την προκαταρκτική της θέση, η οποία εξεφράσθη στην απόφαση κίνησης της διαδικασίας, όσον αφορά τον χαρακτηρισμό των ιδρυμάτων ως επιχειρήσεων».
- 90 Στο πλαίσιο αυτό, η επί του χαρακτηρισμού των τραπεζικών ιδρυμάτων εκτίμηση της Επιτροπής, στο πλαίσιο του νέου καθεστώτος που τα διέπει, δεν επηρεάζει την αντίστοιχη εκτίμηση υπό το προϋφιστάμενο καθεστώς ή, έστω, με βάση διαφορετικά πραγματικά περιστατικά.

- 91 Επομένως, είναι προφανές ότι το προδικαστικό ερώτημα επί του κύρους της αποφάσεως 2003/146 ουδεμία σχέση έχει με το υποστατό ή το αντικείμενο της κύριας δίκης και, επομένως, δεν είναι πρόσφορο για την επίλυση του αντικειμένου αυτής.
- 92 Πρέπει, επομένως, να απορριφθεί ως απαράδεκτο.

3. Επί του παραδεκτού του πέμπτου ερωτήματος

α) Παρατηρήσεις που υποβλήθηκαν στο Δικαστήριο

- 93 Οι καθόν της κύριας δίκης υποστηρίζουν ότι το πέμπτο ερώτημα, περί δυσμενούς διακρίσεως ή περιορισμών στην ελευθερία εγκαταστάσεως και την ελεύθερη κυκλοφορία κεφαλαίων είναι απαράδεκτο λόγω του αόριστου χαρακτήρα του. Το εθνικό δικαστήριο παρέλειψε να διευκρινίσει τα στοιχεία της οικείας εθνικής νομοθεσίας που ενδέχεται να συνιστούν εμπόδιο στην άσκηση των ελευθεριών που διασφαλίζει η Συνθήκη ΕΚ ή τις τραπεζικές εταιρίες ή τα ιδρύματα που ενδέχεται να επωφεληθούν από τυχόν δυσμενείς διακρίσεις.
- 94 Η Ιταλική Κυβέρνηση και η Επιτροπή δεν αμφισβητούν το παραδεκτό του πέμπτου ερωτήματος.

β) Εκτίμηση του Δικαστηρίου

95 Αντιθέτως προς τους ισχυρισμούς των καθών της κύριας δίκης, το αιτούν δικαστήριο διευκρινίζει ρητώς, με το ερώτημά του, ότι:

— η δυσμενής διάκριση και ο περιορισμός στην ελευθερία εγκαταστάσεως και στην ελεύθερη κυκλοφορία κεφαλαίων ενδεχομένως οφείλονται στο επίδικο στην κύρια δίκη φορολογικό πλεονέκτημα·

— η δυσμενής διάκριση και ο περιορισμός λειτουργούν υπέρ των επιχειρήσεων, τραπεζικών ή μη, στις οποίες συμμετέχουν τα τραπεζικά ιδρύματα.

96 Επομένως, το πέμπτο προδικαστικό ερώτημα κρίνεται παραδεκτό.

B — Επί της ερμηνείας των εφαρμοστέων διατάξεων της κοινοτικής νομοθεσίας

97 Με το πρώτο και το δεύτερο ερώτημά του, τα οποία επιβάλλεται να εξεταστούν από κοινού υπό το πρίσμα των αναπτυχθέντων στις σκέψεις 84 έως 90 της παρούσας αποφάσεως, περί του ότι το νέο καθεστώς των τραπεζικών ιδρυμάτων, όπως αυτό θεσπίστηκε με τον νόμο 461/98, το διάταγμα 153/99 και τον νόμο 448/01, δεν ασκεί εν προκειμένω επιρροή, το αιτούν δικαστήριο ερωτά κατ' ουσίαν αν ένα νομικό πρόσωπο, όπως αυτό της κύριας δίκης, ενδέχεται να χαρακτηριστεί, λαμβανομένου υπόψη του τότε ισχύοντος καθεστώτος, ως «επιχείρηση» κατά την έννοια του άρθρου 87, παράγραφος 1, ΕΚ, κατά το μέτρο που την εποχή εκείνη υπαγόταν στους κοινοτικούς κανόνες περί κρατικών ενισχύσεων.

98 Με το τρίτο ερώτημά του, το οποίο υποβάλλεται προκειμένου να διευκρινιστεί αν ένα κρατικό μέτρο που θεσπίζεται χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η διαδικασία προκαταρκτικής εξέτασής του άρθρου 88, παράγραφος 3, ΕΚ πρέπει να υπόκειται στους ως άνω κανόνες, το ίδιο δικαστήριο ερωτά κατ' ουσίαν αν η απαλλαγή από την παρακράτηση φόρου επί των μερισμάτων, όπως η επίδικη στην κύρια δίκη, μπορεί να χαρακτηριστεί ως κρατική ενίσχυση κατά την έννοια του άρθρου 87, παράγραφος 1, ΕΚ.

99 Όσον αφορά το πέμπτο ερώτημα, επιβάλλεται η υπόμνηση ότι το άρθρο 12 της Συνθήκης, που θεσπίζει τη γενική αρχή της απαγορεύσεως κάθε διακρίσεως λόγω ιθαγενείας, μπορεί να εφαρμόζεται αυτοτελώς μόνο σε περιπτώσεις διεπόμενες από το κοινοτικό δίκαιο για τις οποίες η Συνθήκη δεν προβλέπει ειδικό κανόνα περί απαγορεύσεως των διακρίσεων (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 8ης Μαρτίου 2001, C-397/98 και C-410/98, Metallgesellschaft κ.λπ., Συλλογή 2001, σ. I-1727, σκέψη 38). Στον τομέα όμως του δικαιώματος εγκαταστάσεως, η αρχή της απαγορεύσεως των διακρίσεων τέθηκε σε εφαρμογή και συγκεκριμενοποιήθηκε με τα άρθρα 43 ΕΚ και 56 ΕΚ. Επομένως, το πέμπτο ερώτημα πρέπει να εξεταστεί με δεδομένο ότι αναφέρεται στις διατάξεις αυτές.

100 Με το ερώτημα αυτό, το αιτούν δικαστήριο ερωτά κατ' ουσίαν αν ένα φορολογικό πλεονέκτημα, όπως το επίδικο στην κύρια δίκη, συνιστά περιορισμό της ελευθερίας εγκαταστάσεως ή της ελευθερίας κυκλοφορίας κεφαλαίων, τις οποίες κατοχυρώνουν τα άρθρα 43 ΕΚ και 56 ΕΚ, υπέρ επιχειρήσεων, τραπεζικών ή μη, στις οποίες συμμετέχουν τα τραπεζικά ιδρύματα, σε σχέση με άλλες επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην οικεία αγορά και στις οποίες δεν έχουν συμμετοχή τα τραπεζικά ιδρύματα.

1. Επί του πρώτου και του δεύτερου ερωτήματος, περί της έννοιας της «επιχειρήσεως» κατά την έννοια του άρθρου 87, παράγραφος 1, ΕΚ

α) Παρατηρήσεις που υποβλήθηκαν στο Δικαστήριο

101 Οι καθών της κύριας δίκης υποστηρίζουν ότι τα τραπεζικά ιδρύματα δεν συνιστούν «επιχειρήσεις» κατά την έννοια του κοινοτικού δικαίου του ανταγωνισμού.

Επομένως, δεν υπάγονται στις ρυθμίσεις περί κρατικών ενισχύσεων. Υποστηρίζουν ότι αυτές απλώς εισπράττουν μερίσματα από τις συμμετοχές τους, όπως ο οποιοσδήποτε ιδιοκτήτης εισπράττει μισθώματα δυνάμει συμβάσεως μισθώσεως.

- 102 Η Ιταλική Κυβέρνηση φρονεί ότι, κατά το κρίσιμο για την κύρια δίκη χρονικό διάστημα, τα τραπεζικά ιδρύματα πρέπει να θεωρηθούν επιχειρήσεις κατά την έννοια του δικαίου του ανταγωνισμού. Οι πλειοψηφικές συμμετοχές στις τραπεζικές επιχειρήσεις συνιστούν συναφώς επαρκή ένδειξη του εμπορικού χαρακτήρα των τραπεζικών ιδρυμάτων, το δε καθεστώς που ίσχυε τότε για τα τραπεζικά ιδρύματα φανερώνει την ύπαρξη οργανικών και λειτουργικών δεσμών μεταξύ αυτών και του τραπεζικού συστήματος της Ιταλίας. Κατά συνέπεια, τα τραπεζικά ιδρύματα πρέπει να υπαχθούν στους κανόνες περί κρατικών ενισχύσεων της Συνθήκης.
- 103 Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η συνιστάμενη στην κατοχή και διαχείριση περιουσίας δραστηριότητα που ασκούν τα τραπεζικά ιδρύματα δεν περιλαμβάνει την παροχή υπηρεσιών στην αγορά. Κατά τη νομολογία, ο απλός επενδυτής που εισπράττει μερίσματα ή τόκους από το κεφάλαιό του δεν διαθέτει αγαθά ούτε παρέχει υπηρεσίες στην αγορά. Επομένως, τα τραπεζικά ιδρύματα δεν ασκούν οικονομική δραστηριότητα. Δεν μπορούν, ως εκ τούτου, να θεωρηθούν επιχειρήσεις, εφόσον δεν αναμειγνύονται στη δραστηριότητα της τραπεζικής εταιρίας που ελέγχουν.
- 104 Δεν συνιστούν επιχειρηματική δραστηριότητα οι δραστηριότητες που συνίστανται στη χρηματοδότηση μη κερδοσκοπικών οργανισμών στους τομείς κοινωνικής ωφέλειας, τις οποίες άλλωστε ασκούν τα τραπεζικά ιδρύματα.
- 105 Αντιθέτως, οι χρηματοοικονομικές, εμπορικές και σχετικές με ακίνητα και στοιχεία του ενεργητικού δραστηριότητες, οι οποίες είναι απαραίτητες ή λυσιτελείς για την επίτευξη των σκοπών δημοσίου συμφέροντος ή κοινωνικής ωφέλειας των τραπεζικών ιδρυμάτων και τις οποίες τα τραπεζικά ιδρύματα επιτρέπεται να ασκούν δυνάμει του άρθρου 12 του διατάγματος 356/90, θα μπορούσαν να συνιστούν άσκηση επιχειρηματικής δραστηριότητας, εφόσον περιλαμβάνουν την απευθείας διάθεση αγαθών και παροχή υπηρεσιών στην αγορά.

- 106 Τελικώς, οργανισμοί όπως τα τραπεζικά ιδρύματα αποτελούν επιχειρήσεις κατά την έννοια του άρθρου 87 ΕΚ μόνον εφόσον απευθείας διαθέτουν αγαθά ή παρέχουν υπηρεσίες στην αγορά στο πλαίσιο των πράξεων που είναι απαραίτητες ή λυσιτελείς για την επίτευξη των σκοπών δημοσίου συμφέροντος ή κοινωνικής ωφέλειας.

β) Απάντηση του Δικαστηρίου

- 107 Κατά πάγια νομολογία, στο πλαίσιο του κοινοτικού δικαίου του ανταγωνισμού, η έννοια της «επιχειρήσεως» καλύπτει κάθε φορέα που ασκεί οικονομική δραστηριότητα, ανεξάρτητα από το νομικό καθεστώς που τον διέπει και τον τρόπο της χρηματοδοτήσεώς του (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 23ης Απριλίου 1991, C-41/90, Höffner και Elser, Συλλογή 1991, σ. I-1979, σκέψη 21, και της 16ης Μαρτίου 2004, C-264/01, C-306/01, C-354/01 και C-355/01, AOK Bundesverband, Συλλογή 2004, σ. I-2493, σκέψη 46).
- 108 Συνιστά οικονομική δραστηριότητα κάθε δραστηριότητα διαθέσεως αγαθών ή παροχής υπηρεσιών σε συγκεκριμένη αγορά (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 18ης Ιουνίου 1998, C-35/96, Επιτροπή κατά Ιταλίας, Συλλογή 1998, σ. I-3851, σκέψη 36, και της 12ης Σεπτεμβρίου 2000, C-180/98 έως C-184/98, Pavlov κ.λπ., Συλλογή 2000, σ. I-6451, σκέψη 75).
- 109 Συνήθως, η οικονομική δραστηριότητα ασκείται απευθείας στην αγορά.
- 110 Δεν αποκλείεται, όμως, να ασκείται ταυτοχρόνως απευθείας στην αγορά από επιχειρηματία και εμμέσως από άλλο νομικό πρόσωπο που ελέγχει τον εν λόγω επιχειρηματία στο πλαίσιο οικονομικής μονάδας που σχηματίζουν από κοινού.

- 111 Επιβάλλεται να τονιστεί, συναφώς, ότι η κατοχή απλώς μεριδίων συμμετοχής, έστω πλειοψηφικών, δεν αρκεί για να χαρακτηριστεί ως οικονομική η δραστηριότητα του νομικού προσώπου που κατέχει τις συμμετοχές αυτές, εφόσον η δραστηριότητα αυτή συνίσταται μόνο στην άσκηση των μετοχικών ή εταιρικών δικαιωμάτων ή και στην είσπραξη μερισμάτων, που αποτελούν απλώς καρπούς της ιδιοκτησίας του αγαθού.
- 112 Αντιθέτως, ένα νομικό πρόσωπο που, μέσω της πλειοψηφικής συμμετοχής του σε εταιρία, αναμειγνύεται ευθέως ή εμμέσως στη διαχείριση της εν λόγω εταιρίας θεωρείται ότι μετέχει στην οικονομική δραστηριότητα της ελεγχόμενης επιχειρήσεως.
- 113 Πρέπει, επομένως, να χαρακτηριστεί και το ίδιο το νομικό πρόσωπο επιχείρηση κατά την έννοια του άρθρου 87, παράγραφος 1, ΕΚ.
- 114 Σε αντίθετη περίπτωση, ο απλός διαχωρισμός μιας επιχειρήσεως σε δύο χωριστούς φορείς, εκ των οποίων ο πρώτος θα συνέχιζε να ασκεί απευθείας την οικονομική δραστηριότητα ενώ ο δεύτερος θα έλεγχε τον πρώτο, αναμειγνυόμενος στη διαχείρισή του, θα αρκούσε για να στερήσει την πρακτική αποτελεσματικότητα των κοινοτικών κανόνων περί κρατικών ενισχύσεων. Θα επέτρεπε στον δεύτερο φορέα να απολαύει επιχορηγήσεων και άλλων πλεονεκτημάτων, χορηγούμενων από το κράτος ή με κρατικούς πόρους, και να τα χρησιμοποιεί εν όλω ή εν μέρει υπέρ του πρώτου φορέα, προς το συμφέρον επίσης της οικονομικής ενότητας που σχηματίζουν μεταξύ τους οι δύο φορείς.
- 115 Επιβάλλεται η διαπίστωση ότι κάθε ανάμιξη στη διαχείριση τραπεζικής εταιρίας ενός νομικού προσώπου, όπως το τραπεζικό ίδρυμα που είναι διάδικος της κύριας δίκης, ενδέχεται να λάβει τη μορφή που προβλέπεται στο πλαίσιο του καθεστώτος που ίσχυε κατά το οικείο χρονικό διάστημα δυνάμει του νόμου 218/90 και του διατάγματος 356/90.

116 Πράγματι, στο πλαίσιο του καθεστώτος αυτού:

- ένα τραπεζικό ίδρυμα που ελέγχει το κεφάλαιο τραπεζικής επιχειρήσεως, εφόσον δεν ασκεί άμεσα οικονομική δραστηριότητα, πρέπει να διασφαλίζει τη «λειτουργική συνέχεια» μεταξύ αυτού και της ελεγχόμενης τράπεζας·
- επιβάλλεται, προς τούτο, η θέσπιση διατάξεων δυνάμει των οποίων τα μέλη της διαχειριστικής επιτροπής ή του αντίστοιχου οργάνου του τραπεζικού ιδρύματος διορίζονται στο διοικητικό συμβούλιο, τα δε μέλη του ελεγκτικού οργάνου διορίζονται στο συμβούλιο εποπτείας της τραπεζικής εταιρίας·
- τα τραπεζικά ιδρύματα οφείλουν να καταθέτουν προκαθορισμένο μέρος των προερχομένων από τις συμμετοχές σε τραπεζικές εταιρίες εσόδων σε αποθεματικό προοριζόμενο για συμμετοχή σε αυξήσεις μετοχικού κεφαλαίου των εταιριών αυτών·
- το τραπεζικό ίδρυμα δύναται να επενδύει το αποθεματικό αυτό, μεταξύ άλλων, σε τίτλους της ελεγχόμενης τραπεζικής εταιρίας.

117 Από τους κανόνες αυτούς συνάγεται ότι η αποστολή των τραπεζικών ιδρυμάτων δεν περιορίζεται σε απλή διαχείριση κεφαλαίων από έναν επενδυτή. Οι κανόνες αυτοί επιτρέπουν την άσκηση ελέγχου, αλλά και την παροχή κινητρω και οικονομικής υποστηρίξεως. Φανερώνουν την ύπαρξη οργανικών και λειτουργικών δεσμών μεταξύ τραπεζικών ιδρυμάτων και τραπεζικών εταιριών, πράγμα που επιβεβαιώνεται, μεταξύ άλλων, και από τη διάταξη του άρθρου 14 του διατάγματος 356/90, η οποία επιβάλλει την εκ μέρους του Υπουργού Οικονομικών εποπτεία.

- 118 Για να χαρακτηριστεί ως «επιχείρηση» το καθού στην κύρια δίκη ίδρυμα, το αιτούν δικαστήριο πρέπει να εκτιμήσει αν το εν λόγω ίδρυμα όχι μόνον κατέχει την πλειοψηφική συμμετοχή σε τραπεζική εταιρία, αλλ' επιπλέον, ασκεί πραγματικό έλεγχο επί της εταιρίας αυτής, αναμειγνυόμενο ευθέως ή εμμέσως στη διαχείρισή της.
- 119 Όσον αφορά, εξάλλου, την αποστολή που έχει αναθέσει στα τραπεζικά ιδρύματα ο εθνικός νομοθέτης σε τομείς δημοσίου συμφέροντος και κοινωνικής ωφέλειας, επιβάλλεται να γίνει διάκριση μεταξύ, αφενός, της χρηματοδοτήσεως μη κερδοσκοπικών οργανισμών και, αφετέρου, την απευθείας ασκήσεως δραστηριοτήτων στους τομείς αυτούς.
- 120 Φαίνεται αβάσιμος ο χαρακτηρισμός ως «επιχειρήσεως» ενός ιδρύματος που απλώς χρηματοδοτεί μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς.
- 121 Πράγματι, όπως επισημαίνει η Επιτροπή, η δραστηριότητα αυτή έχει αποκλειστικά κοινωνικό χαρακτήρα και δεν ασκείται στο πλαίσιο της αγοράς, ανταγωνιστικά προς άλλους επιχειρηματίες. Στο πλαίσιο της εν λόγω δραστηριότητας, το τραπεζικό ίδρυμα ενεργεί ως φιланθρωπικός οργανισμός και όχι ως επιχείρηση.
- 122 Αντιθέτως, όταν ένα τραπεζικό ίδρυμα, που δραστηριοποιείται το ίδιο σε τομείς δημοσίου συμφέροντος ή κοινωνικής ωφέλειας, κάνει χρήση της δυνατότητας που του παρέχει η εθνική νομοθεσία και πραγματοποιεί τις χρηματοοικονομικές, εμπορικές και σχετικές με ακίνητα και στοιχεία του ενεργητικού πράξεις που είναι απαραίτητες ή λυσιτελείς για την εκπλήρωση των σκοπών αυτών, ενδέχεται να διαθέτει αγαθά ή να παρέχει υπηρεσίες, ενεργώντας ανταγωνιστικά προς άλλους επιχειρηματίες, π.χ. σε τομείς όπως η επιστημονική έρευνα, η εκπαίδευση, η τέχνη ή η υγεία.

123 Αν, κατά την εκτίμηση του εθνικού δικαστή, συντρέχει τέτοια περίπτωση, το τραπεζικό ίδρυμα πρέπει να θεωρηθεί επιχείρηση, κατά το μέτρο που ασκεί οικονομική δραστηριότητα, έστω και αν η διάθεση των αγαθών ή η παροχή των υπηρεσιών δεν έχει σκοπό το κέρδος, εφόσον με την άσκηση των δραστηριοτήτων αυτών ανταγωνίζεται άλλους επιχειρηματίες που επιδιώκουν τέτοιους σκοπούς.

124 Εφόσον γίνει δεκτό ότι ασκεί επιχειρηματική δραστηριότητα μέσω του ελέγχου τραπεζικής εταιρίας και της αναμίξεως στη διαχείρισή της ή μέσω της ασκήσεως δραστηριότητας ιδίως σε τομέα κοινωνικό, επιστημονικό ή πολιτιστικό, ένα τραπεζικό ίδρυμα όπως αυτό της κύριας δίκης πρέπει, ως εκ τούτου, να υπαχθεί στους κοινοτικούς κανόνες περί κρατικών ενισχύσεων.

125 Κατά συνέπεια, στο πρώτο και στο δεύτερο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι νομικό πρόσωπο, όπως αυτό της κύριας δίκης, δύναται να αποτελεί «επιχείρηση» κατά την έννοια του άρθρου 87, παράγραφος 1, ΕΚ και, ως εκ τούτου, να υπάγεται, όσον αφορά το επίμαχο χρονικό διάστημα, στους κοινοτικούς κανόνες ανταγωνισμού, η δε σχετική κρίση απόκειται στο εθνικό δικαστήριο, το οποίο πρέπει να λάβει υπόψη του το ισχύον κατά το εν λόγω χρονικό διάστημα καθεστώς.

2. Επί του τρίτου ερωτήματος, περί της κατά το άρθρο 87, παράγραφος 1, ΕΚ έννοιας της «κρατικής ενισχύσεως»

α) Παρατηρήσεις που υποβλήθηκαν στο Δικαστήριο

126 Οι καθών της κύριας δίκης φρονούν ότι ένα μέτρο όπως αυτό του άρθρου 10 bis του νόμου 1745/62 δεν συνιστά κρατική ενίσχυση κατά την έννοια του άρθρου 87,

παράγραφος 1, ΕΚ. Δεν εφαρμόζεται επιλεκτικά. Συγκεκριμένα, το δικαιούνται, χωρίς διάκριση, όλα τα μη εμπορικού χαρακτήρα νομικά πρόσωπα που έχουν τα προβλεπόμενα στο άρθρο 10 bis του νόμου 1745/62 χαρακτηριστικά. Αποτελεί γενικό μέτρο. Δεν παρεκκλίνει από το γενικό φορολογικό σύστημα. Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των μη εμπορικού χαρακτήρα νομικών προσώπων δικαιολογούν, για λόγους εσωτερικής συνοχής των διαφόρων συστημάτων, την καθιέρωση ειδικών κατά τομείς κανόνων που εφαρμόζονται αποκλειστικά σε τέτοιους οργανισμούς.

- 127 Κατά την Ιταλική Κυβέρνηση, αν το αιτούν δικαστήριο κρίνει ότι το καθού στην κύρια δίκη τραπεζικό ίδρυμα δικαιούται την προβλεπόμενη στο άρθρο 10 bis του νόμου 1745/62 απαλλαγή από την παρακράτηση, σε συνδυασμό με την κατά το ήμισυ μείωση του φόρου νομικών προσώπων του άρθρου 6 του διατάγματος 601/73, οι εν λόγω φορολογικές διατάξεις πρέπει να χαρακτηριστούν κρατική ενίσχυση. Πράγματι, η επιχείρηση τίθεται σε πλεονεκτική οικονομική θέση σε σχέση με τις άλλες επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην αγορά αναφοράς. Η κατά το ήμισυ μείωση του οφειλόμενου φόρου παρέχει στα τραπεζικά ιδρύματα πίστωση φόρου, διότι ο μέτοχος εταιρίας δικαιούται να εκπέσει τον φόρο που κατέβαλε η εταιρία της οποίας είναι μέτοχος, φόρο ο οποίος θα ήταν μεγαλύτερος από αυτόν που θα όφειλε μετά τη μείωση.

- 128 Κατά την Επιτροπή, απαλλαγή όπως αυτή του άρθρου 10 bis του νόμου 1745/62 μπορεί να χαρακτηριστεί ως κρατική ενίσχυση. Πρόκειται για χρηματοδοτούμενο από το κράτος πλεονέκτημα. Εφαρμόζεται επιλεκτικά, αφού παρέχεται ανάλογα με τη νομική μορφή της επιχειρήσεως και σύμφωνα με τη δραστηριότητά της σε ορισμένους τομείς και, επειδή αποσκοπεί στην ενίσχυση ορισμένων οργανισμών που θεωρούνται από κοινωνικής απόψεως άξιοι ενισχύσεως, δεν δικαιολογείται από τη φύση ή τη γενική οικονομία του συστήματος στο πλαίσιο του οποίου έχει θεσπιστεί. Η δε επίπτωσή της στο εμπόριο και το αν συνιστά στρέβλωση του ανταγωνισμού πρέπει να εκτιμάται κατά περίπτωση από τα εθνικά δικαστήρια.

β) Απάντηση του Δικαστηρίου

- 129 Για να δοθεί απάντηση στο τρίτο ερώτημα, επιβάλλεται να παρασχεθούν στο αιτούν δικαστήριο ορισμένα ερμηνευτικά στοιχεία σχετικά με τις προϋποθέσεις από τις

οποίες εξαρτάται, κατά το άρθρο 87, παράγραφος 1, ΕΚ, ο χαρακτηρισμός ενός μέτρου ως κρατικής ενισχύσεως, προϋποθέσεις που συνίστανται i) στη χρηματοδότηση του μέτρου αυτού από το κράτος ή με κρατικούς πόρους, ii) στην επιλεκτική εφαρμογή του μέτρου, καθώς και iii) στην επίδραση επί του εμπορίου μεταξύ των κρατών μελών και στην εξ αυτής απορρέουσα νόθευση του ανταγωνισμού.

i) Επί της χρηματοδότησεως του μέτρου από το κράτος ή με κρατικούς πόρους

130 Το άρθρο 87, παράγραφος 1, ΕΚ αφορά «ενισχύσεις που χορηγούνται υπό οποιαδήποτε μορφή από τα κράτη ή με κρατικούς πόρους».

131 Κατά πάγια νομολογία, η έννοια της ενισχύσεως είναι ευρύτερη από αυτήν της επιδοτήσεως, διότι περιλαμβάνει όχι μόνον τις θετικές παροχές, όπως είναι οι επιδοτήσεις καθαυτές, αλλά και παρεμβάσεις οι οποίες, κατά διαφόρους τρόπους, περιορίζουν τις επιβαρύνσεις που συνήθως βαρύνουν τον προϋπολογισμό μιας επιχειρήσεως και οι οποίες, χωρίς να είναι επιδοτήσεις υπό τη στενή του όρου έννοια, είναι της αυτής φύσεως και επιφέρουν ταυτόσημα αποτελέσματα (βλ., μεταξύ άλλων, τις αποφάσεις της 8ης Νοεμβρίου 2001, C-143/99, *Adria-Wien Pipeline* και *Wietersdorfer & Peggauer Zementwerke*, Συλλογή 2001, σ. I-8365, σκέψη 38, της 15ης Ιουλίου 2004, C-501/00, *Ισπανία κατά Επιτροπής*, Συλλογή 2004, σ. I-6717, σκέψη 90, και την παρατιθέμενη νομολογία, και της 15ης Δεκεμβρίου 2005, C-66/02, *Ιταλία κατά Επιτροπής*, που δεν έχει δημοσιευθεί ακόμη στη Συλλογή, σκέψη 77).

132 Εντεύθεν προκύπτει ότι ένα μέτρο με το οποίο οι δημόσιες αρχές παρέχουν σε ορισμένες επιχειρήσεις φορολογική απαλλαγή, το οποίο, μολονότι δεν συνεπάγεται μεταβίβαση κρατικών πόρων, περιάγει τους δικαιούχους σε ευνοϊκότερη οικονομική κατάσταση σε σχέση με τους λοιπούς φορολογουμένους, συνιστά κρατική ενίσχυση κατά την έννοια του άρθρου 87, παράγραφος 1, ΕΚ. Ομοίως, μπορεί να συνιστά κρατική ενίσχυση ένα μέτρο που χορηγεί σε ορισμένες επιχειρήσεις μείωση φόρου ή μετάθεση του χρόνου καταβολής του κανονικώς οφειλόμενου φόρου (προπαρατεθείσα απόφαση *Ιταλία κατά Επιτροπής*, σκέψη 78).

133 Επιβάλλεται, επομένως, η διαπίστωση ότι, ανεξαρτήτως της απαντήσεως που θα δώσει το αιτούν δικαστήριο στο μη εισέτι κριθέν ζήτημα αν η απαλλαγή του άρθρου 10 bis του νόμου 1745/62 αφορά παρακράτηση ή προκαταβολή φόρου, το εθνικό μέτρο που αναλόγως θα κριθεί ως εφαρμοστέο στηρίζεται σε κρατική χρηματοδότηση.

ii) Επί της σχετικής με την επιλεκτική εφαρμογή προϋποθέσεως

134 Το άρθρο 87, παράγραφος 1, ΕΚ απαγορεύει τις ενισχύσεις που συνίστανται σε «[ευνοϊκή μεταχείριση] ορισμένων επιχειρήσεων ή ορισμένων κλάδων παραγωγής», δηλαδή τις επιλεκτικές ενισχύσεις.

135 Ένα μέτρο όπως το επίδικο στην κύρια δίκη δεν εφαρμόζεται σε όλους τους επιχειρηματίες. Δεν μπορεί, επομένως, να θεωρηθεί ως γενικό μέτρο δημοσιονομικής ή οικονομικής πολιτικής (προπαρατεθείσα απόφαση Ιταλία κατά Επιτροπής, σκέψη 99, και απόφαση της 15ης Δεκεμβρίου 2005, C-148/04, Unicredito Italiano, η οποία δεν έχει δημοσιευθεί ακόμη στη Συλλογή, σκέψη 49).

136 Όπως ορθώς επισημαίνει η Επιτροπή, το οικείο φορολογικό πλεονέκτημα παρέχεται ανάλογα με το αν η επιχείρηση είναι νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου ή ίδρυμα και ανάλογα με τους τομείς στους οποίους αυτή ασκεί τη δραστηριότητά της.

137 Η απαλλαγή αυτή συνιστά παρέκκλιση από το φορολογικό καθεστώς του κοινού δικαίου, μη δυνάμενη να δικαιολογηθεί από τη φύση ή την οικονομία του φορολογικού συστήματος στο οποίο εντάσσεται. Η παρέκκλιση αυτή δεν στηρίζεται

στη διέπουσα το μέτρο λογική του ούτε στη φορολογική τεχνική, αλλά υπηρετεί τον σκοπό του εθνικού νομοθέτη να ευνοήσει χρηματοοικονομικώς τους οργανισμούς που θεωρείται ότι αξίζουν τέτοια ενίσχυση.

138 Επομένως, πρόκειται για επιλεκτικώς παρεχόμενο πλεονέκτημα.

iii) Επί της επιδράσεως στις μεταξύ των κρατών μελών συναλλαγές και επί της νοθεύσεως του ανταγωνισμού

139 Το άρθρο 87, παράγραφος 1, ΕΚ απαγορεύει τις κρατικές ενισχύσεις που επηρεάζουν τις μεταξύ κρατών μελών εμπορικές συναλλαγές και που νοθεύουν ή απειλούν να νοθεύσουν τον ανταγωνισμό.

140 Για τον χαρακτηρισμό ενός εθνικού μέτρου ως κρατικής ενισχύσεως απαιτείται να εξεταστεί μόνον αν οι ενισχύσεις δύνανται να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών και να νοθεύσουν τον ανταγωνισμό και όχι αν οι ενισχύσεις αυτές έχουν πραγματικές επιπτώσεις στο ενδοκοινοτικό εμπόριο και νοθεύουν όντως τον ανταγωνισμό (απόφαση της 29ης Απριλίου 2004, C-372/97, Ιταλία κατά Επιτροπής, Συλλογή 2004, σ. I-3679, σκέψη 44, και προπαρατεθείσες αποφάσεις της 15ης Δεκεμβρίου 2005, Ιταλία κατά Επιτροπής, σκέψη 111, και Unicredito Italiano, σκέψη 54).

141 Ειδικότερα, όταν μια ενίσχυση χορηγούμενη από το κράτος ή με κρατικούς πόρους ενισχύει τη θέση μιας επιχειρήσεως σε σχέση με άλλες ανταγωνίστριες επιχειρήσεις στο ενδοκοινοτικό εμπόριο, πρέπει να θεωρείται ότι το εμπόριο αυτό επηρεάζεται

από την ενίσχυση (βλ., μεταξύ άλλων, τις προπαρατεθείσες αποφάσεις της 15ης Δεκεμβρίου 2005, Ιταλία κατά Επιτροπής, σκέψη 115, και Unicredito Italiano, σκέψη 56).

- ¹⁴² Συναφώς, στην περίπτωση ελευθερώσεως σε κοινοτικό επίπεδο ενός τομέα της οικονομίας μπορεί να γίνει λόγος για πραγματικές ή δυνητικές επιπτώσεις των ενισχύσεων επί του ανταγωνισμού, καθώς και για συνέπειές τους στο εμπόριο μεταξύ κρατών μελών (βλ. απόφαση της 13ης Φεβρουαρίου 2003, C-409/00, Ισπανία κατά Επιτροπής, Συλλογή 2003, σ. I-1487, σκέψη 75, και προπαρατεθείσες αποφάσεις της 15ης Δεκεμβρίου 2005, Ιταλία κατά Επιτροπής, σκέψη 116, και Unicredito Italiano, σκέψη 57).

- ¹⁴³ Εξάλλου, δεν είναι αναγκαίο η επιχείρηση που έλαβε την ενίσχυση να μετέχει η ίδια στο ενδοκοινοτικό εμπόριο. Πράγματι, όταν ένα κράτος μέλος χορηγεί ενίσχυση σε επιχείρηση, η εσωτερική παραγωγή μπορεί να διατηρείται στο ίδιο επίπεδο ή και να αυξάνεται, με συνέπεια να μειώνονται οι δυνατότητες επιχειρήσεων εγκατεστημένων σε άλλα κράτη μέλη να εξάγουν τα προϊόντα τους προς την αγορά αυτού του κράτους μέλους. Επιπλέον, η ενίσχυση μιας επιχείρησης που μέχρι σήμερα δεν μετείχε στο ενδοκοινοτικό εμπόριο ενδέχεται να καταστήσει δυνατή τη διεύρυνσή της στην αγορά ενός άλλου κράτους μέλους (προπαρατεθείσες αποφάσεις της 15ης Δεκεμβρίου 2005, Ιταλία κατά Επιτροπής, σκέψη 117, και Unicredito Italiano, σκέψη 58).

- ¹⁴⁴ Στο πλαίσιο της κύριας δίκης, απόκειται στο εθνικό δικαστήριο να εκτιμήσει, βάσει των πραγματικών περιστατικών και υπό το πρίσμα των προηγηθέντων ερμηνευτικών στοιχείων, αν πληρούνται οι δύο εξετασθείσες προϋποθέσεις.

145 Ανεξαρτήτως της εκτιμήσεως αυτής, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι:

- ο τομέας των χρηματοοικονομικών υπηρεσιών αποτέλεσε αντικείμενο εκτενούς διαδικασίας ελευθερώσεως σε κοινοτικό επίπεδο, η οποία ενδυνάμωσε τον ανταγωνισμό που διασφάλιζαν μέχρι τότε μόνον οι διατάξεις της Συνθήκης ΕΚ περί ελεύθερης κυκλοφορίας των κεφαλαίων (προπαρατεθείσες αποφάσεις της 15ης Δεκεμβρίου 2005, Ιταλία κατά Επιτροπής, σκέψη 119, και Unicredito Italiano, σκέψη 60).
- ένα φορολογικό πλεονέκτημα όπως το επίδικο στην κύρια δίκη ενδέχεται να ενισχύσει, χρηματοδοτικώς και δημοσιονομικώς, τη θέση της οικονομικής μονάδας που δραστηριοποιείται στον τραπεζικό τομέα και απαρτίζεται από το τραπεζικό ίδρυμα και την τραπεζική εταιρία.
- ενδέχεται επίσης να ενισχύσει τη θέση του τραπεζικού ιδρύματος κατά την άσκηση της δραστηριότητάς του, ιδίως σε κοινωνικούς, επιστημονικούς ή πολιτιστικούς τομείς.

146 Βάσει όλων των προαναφερθέντων στοιχείων, στο τρίτο ερώτημα επιβάλλεται να δοθεί η απάντηση ότι μια απαλλαγή από παρακράτηση ή προκαταβολή φόρου επί μερισμάτων, όπως η επίδικη στην κύρια δίκη, ενδέχεται να χαρακτηριστεί, κατόπιν σχετικού ελέγχου εκ μέρους του εθνικού δικαστηρίου, κρατική ενίσχυση κατά την έννοια του άρθρου 87, παράγραφος 1, ΕΚ.

3. Επί του πέμπτου ερωτήματος, σχετικά με τον «περιορισμό στην ελεύθερη εγκατάσταση» και τον «περιορισμό στην ελεύθερη κυκλοφορία κεφαλαίων» κατά την έννοια των άρθρων 43 ΕΚ και 56 ΕΚ

α) Παρατηρήσεις που υποβλήθηκαν στο Δικαστήριο

¹⁴⁷ Οι καθών της κύριας δίκης αμφισβητούν την ύπαρξη εμποδίου στην ελεύθερη εγκατάσταση ή στην ελεύθερη κυκλοφορία κεφαλαίων, για το οποίο γίνεται λόγος με το πέμπτο ερώτημα. Κατ' αυτούς, μια απαλλαγή όπως αυτή του άρθρου 10 bis του νόμου 1745/62 δεν παρέχει πλεονέκτημα στις εταιρίες αυτές, οι οποίες είναι επιφορτισμένες μόνο με την είσπραξη του φόρου επί του εισοδήματος των επιχειρήσεων. Οι εν λόγω εταιρίες ουδέν πλεονέκτημα αντλούν από την απαλλαγή τους από την παρακράτηση φόρου επί των διανεμομένων κερδών.

¹⁴⁸ Η Ιταλική Κυβέρνηση προβάλλει ότι, λόγω του επίδικου στην κύρια δίκη φορολογικού πλεονεκτήματος, το τραπεζικό ίδρυμα δύναται να επενδύει μεγαλύτερα ποσά στην εταιρία στην οποία συμμετέχει, πράγμα που ενδεχομένως συνεπάγεται προσβολή της ελευθερίας εγκαταστάσεως ή της ελεύθερης κυκλοφορίας κεφαλαίων και, ως εκ τούτου, πιθανή νόθευση του ανταγωνισμού στην αντίστοιχη αγορά.

¹⁴⁹ Η Επιτροπή φρονεί ότι το φορολογικό πλεονέκτημα δεν λειτουργεί υπέρ της τραπεζικής εταιρίας, αλλά υπέρ του τραπεζικού ιδρύματος.

β) Απάντηση του Δικαστηρίου

- 150 Κατόπιν των απαντήσεων που δόθηκαν στα τρία πρώτα ερωτήματα βάσει των νομικών και πραγματικών δεδομένων της κύριας δίκης, διαπιστώνεται ότι παρέλκει η εξέταση του πέμπτου ερωτήματος, ανεξαρτήτως της εκκρεμούσας κρίσεως του αιτούντος δικαστηρίου επί του χαρακτηρισμού του επίμαχου φορολογικού πλεονεκτήματος από πλευράς των κοινοτικών κανόνων περί κρατικών ενισχύσεων.
- 151 Πράγματι, αν το αιτούν δικαστήριο χαρακτηρίσει το φορολογικό πλεονέκτημα ως κρατική ενίσχυση, το εν λόγω πλεονέκτημα πρέπει να καταργηθεί, χωρίς να υπάρχει περίπτωση διαφορετικής μεταχείρισεως χρήζουσα αναλύσεως υπό το πρίσμα των άρθρων 43 ΕΚ και 56 ΕΚ.
- 152 Αν, αντιθέτως, κρίνει ότι δεν πρόκειται για κρατική ενίσχυση, δεν τίθεται ζήτημα περιορισμών στην ελεύθερη εγκατάσταση ή στην ελεύθερη κυκλοφορία κεφαλαίων.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 153 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό απόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (δεύτερο τμήμα) αποφασίζει:

- 1) Ένα νομικό πρόσωπο, όπως αυτό της κύριας δίκης, δύναται να αποτελεί «επιχείρηση» κατά την έννοια του άρθρου 87, παράγραφος 1, ΕΚ και, ως εκ τούτου, να υπάγεται, όσον αφορά το επίμαχο χρονικό διάστημα, στους κοινοτικούς κανόνες ανταγωνισμού, η δε σχετική κρίση απόκειται στο εθνικό δικαστήριο, το οποίο πρέπει να λάβει υπόψη του το ισχύον κατά το εν λόγω χρονικό διάστημα καθεστώς.
- 2) Απαλλαγή από παρακράτηση ή προκαταβολή φόρου επί μερισμάτων, όπως η επίδικη στην κύρια δίκη, ενδέχεται να χαρακτηριστεί, κατόπιν σχετικού ελέγχου εκ μέρους του εθνικού δικαστηρίου, κρατική ενίσχυση κατά την έννοια του άρθρου 87, παράγραφος 1, ΕΚ.

(υπογραφές)